

Zuid-Kennemerland 2012-2016

In Fitis 3-2017 heeft u in het artikel 'Gierzwaluw handhaaft zich goed' kunnen lezen over het Noord-Hollandse gierzwaluwonderzoek in de jaren 2012 tot en met 2016. Dit onderzoek, dat in een aantal steden en dorpen in onze provincie plaatsvindt, is geïnitieerd door het Gierzwaluwplatform Noord-Holland in samenwerking met Landschap Noord-Holland, dat de gegevens verzamelde en het verslag verzorgde. Het eindverslag ('Gierzwaluw Inventarisatie Project Noord-Holland 2012-2016') is in augustus 2017 verschenen. Het artikel in Fitis kondigt aan dat het onderzoek in Zuid-Kennemerland nog zou worden geëvalueerd. In dit verslag worden de resultaten van het onderzoek in onze regio gegeven.

Doel van het onderzoek en onderzoeksmethode

In de 'Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels' (2010) staat dat een totaalschatting van het aantal broedende gierzwaluwen in de provincie niet is te geven, omdat een deel van de bebouwde kommen niet of slecht is onderzocht en omdat inventarisatie van de soort moeilijk is. Er wordt ook geen uitspraak gedaan over verandering van aantallen ten opzichte van het voorgaande onderzoek voor de 'Broedvogels van Noord-Holland' (1990).

Vogelaars maken zich ondertussen wel zorgen over het wel en wee van deze soort. Door grootschalige renovaties in binnensteden en door het beter isoleren van woningen is nestgelegenheid verloren gegaan. Het Gierzwaluwplatform Noord-Holland, dat zich bezighoudt met de bescherming van nestgelegenheid in Noord-Holland en met het creëren van nieuwe nestgelegenheden, wilde graag antwoord op de vraag of de populatie voor- of achteruit gaat. Om die vraag te beantwoorden is de medewerking gezocht van Landschap Noord-Holland en gezamenlijk werd een andere wijze van inventarisatie ontwikkeld.

Bij dit onderzoek zijn geen nesten gezocht, maar ging de aandacht uit naar vliegende exemplaren. Het idee was om met het tellen van Gierzwaluwen in de lucht een redelijk beeld te krijgen van de aantallen. Mogelijk zou er dan ook iets gezegd kunnen worden over het verloop van de aantallen binnen de onderzoeksperiode.

Bij voorkeur zijn tellingen verricht van een hoge standplaats, waarbij een groot gebied overzien kon worden. In de praktijk bleek dat echter voor een aantal locaties niet te kunnen, omdat er geen hoog uitkijkpunt beschikbaar was. Daar is gekozen voor tellingen vanaf de grond.

Het doel was niet om een beeld te krijgen van het totaal aantal broedvogels, maar om een beter beeld te krijgen van aantallen vogels op de onderzoekslocaties. De verzamelde gegevens kunnen voor vergelijking met telgegevens in de toekomst gebruikt worden om zo meer inzicht te krijgen in aantalsverloop op de onderzoekslocaties.

Per jaar zijn op iedere locatie minimaal drie tellingen verricht in de periode tussen 15 juni en 15 juli (liefst op dagen met goed weer). In die periode zijn de grootste

aantallen Gierzwaluwen in ons land en worden er veel giervluchten langs nestlocaties uitgevoerd. Het weer is vaak wel een spelbreker: bij slecht weer zijn de Gierzwaluwen vaak ver van hun broedgebied, waardoor de getelde aantallen laag zijn. In enkele onderzoeksjaren zijn de aantallen hierdoor negatief beïnvloed (vooral in 2012 en 2016).

Hoewel het geen doel op zich was, zijn door enkele tellers wel gegevens van nestlocaties (invliegende of 'aanhakende' vogels) genoteerd. Hierdoor zijn veel nieuwe nestlocaties bekend geworden.

Onderzoekslocaties in onze regio

In onze regio zijn op maar liefst negen locaties tellingen verricht met op een aantal locaties meerdere telplekken. Hierbij moet vermeld worden dat op enkele locaties niet elk jaar geteld is.

De meeste plekken betreffen oude, vooroorlogse wijken, waar al jaren Gierzwaluwen verblijven. Daarnaast zijn ook gegevens verzameld van naoorlogse wijken en een 'nieuwbouwwijk' in Velsbroek.

Uit de praktijk blijkt dat het aan te bevelen is om het onderzoek dicht bij huis te doen, omdat dat de grootste flexibiliteit geeft: bij goed weer kan daar direct op ingespeeld worden. Indien gekozen wordt voor een gebied verder van huis, is er meer sprake van planning van het onderzoek, waarbij dan nogal eens blijkt dat de gekozen avond toch niet de beste was.

De onderzoekslocaties waren

1. Haarlem-Centrum: tussen Gasthuisvest - Gedempte Oude Gracht - Grote Houtstraat: hier is vanaf parkeergarage De Kamp (hoge telpost) in westelijke richting geteld, hetgeen het tellen bij zonnige omstandigheden bemoeilijkt vanwege tegenlicht.
2. Haarlem, Garenkokerskwartier: geteld is vanaf de grond, op de kruising Duvenvoordestraat - Zijlweg. Geteld is hier in oostelijke richting, tussen Duvenvoordestraat en het zuiden.
3. Haarlem, molen De Adriaan: enkele jaren is vanaf de molen geteld. Geteld zijn de voor het blote oog zichtbare vogels tussen circa de richtingen zuidoost en zuidwest.
4. Haarlem-Noord, Rijksstraatweg, hoek Jan Gijzenkade: geteld zijn de vogels in deze omgeving vanaf het hoge kijkpunt Rijksstraatweg 361.
5. Haarlem, Schalkwijk, Engelandlaan: geteld vanaf de lage flat (huisnr's 304-352) en de hoge flat (nr's 354-564).
6. Haarlem, Kleverpark: tellingen van laag vliegende vogels, vanaf de parallelweg-zuid in de Kleverparkweg, nabij de Velsersstraat, kijkrichting westwaarts en in de Velsersstraat, hoek Torrentiusstraat, kijkrichting noordwest.
7. Haarlem-Zuidwest: tellingen op een aantal plekken vanaf de grond; kijkrichting is in de onderstaande tabel aangegeven;
8. Haarlem-Noord, Vogelwijk: tellingen in de Eksterlaan en in de bocht van de Gruttostraat, kijkend naar het westen;
9. Velsbroek: Wijk De Kamp. Hier werd vanaf de grond op twee locaties geteld: op de hoeken Kerkenmaaijerskamp, zowel met Hartkamp als met Boterkamp.

Resultaten en conclusies

In onderstaand overzicht zijn per jaar per locatie de maximaal getelde Gierzwaluwen aangegeven. Meestal worden de hoogste aantallen waargenomen in de eerste week van juli. Dan zijn nog geen Gierzwaluwen vertrokken (de meeste trekken rond 1 augustus weg) en zijn bij goed weer de vogels in de omgeving van de nestlocaties te vinden om de jongen van voedsel te voorzien. De beste tijd voor de tellingen blijkt tussen 21.00 en 22.00 uur te zijn. De vogels, die foerageergebieden verder weg bezocht hebben, zijn dan teruggekeerd.

	2012	2013	2014	2015	2016
1 Haarlem Centrum	16	16	10	6	6
2 Haarlem Garenkokerskwartier	35	18	30	60	40
3 Haarlem Molen De Adriaan		12	12		7
4 Haarlem Rijksstraatweg/Jan Gijzenkade	28		40		
5 Haarlem Engelandlaan	27	25	36		48
- Grote flat	12		16		18
- Kleine flat	15		20		30
6 Haarlem Kleverpark					
- Kleverparkweg	16	20	40	15	15
- Velsersstraat	12	11	20	12	12
7 Haarlem Zuid-West					
- Ampzingstraat/Costerstraat zuidwaarts	18	10	15	25	10
- Hospeslaan/Wantelaan zuidwaarts	16		25	25	35
- Brouwersvaart/W. Pyrmontstraat zuidwaarts	12	10	14	8	6
8 Haarlem Vogelwijk					
- Eksterlaan		12			
- Gruttostraat		33	25	55	40
9 Velserbroek, De Kamp	100	50	40	50	90

Het rapport 'Gierzwaluw Inventarisatie Project Noord-Holland 2012-2016' geeft onder andere de volgende conclusies:

- De gekozen telmethode kan een goed aanknopingspunt bieden om trends in de ontwikkeling van gierzwaluwpopulaties vast te kunnen stellen.
- De telmethode kan een goede aanvulling vormen op het door SOVON ontwikkelde MUS-project (Monitoring Urbane Soorten).
- Uit het onderzoek kan voorzichtig geconcludeerd worden dat het aantal Gierzwaluwen redelijk stabiel blijkt. Uit ander onderzoek blijkt dat de vogels zich in vergelijking tot vroeger meer verspreiden over oude en nieuwe stadsdelen en dorpen, maar dat de aantallen in de laatste 20 jaar niet veel variëren.

Voor onze regio is het hoge aantal Gierzwaluwen in Verserbroek opvallend. Het bevestigt ander onderzoek, waaruit blijkt dat de soort niet afhankelijk is van de oude stadscentra, waar hun aantal sterk lijkt te zijn afgenomen in vergelijking met zo'n 50 jaar geleden, maar ook nieuwe nestlocaties (zelfs in nieuwbouwwijken) is gaan innemen. De verspreiding van de Gierzwaluw neemt hierdoor toe. Het is nog steeds niet eenvoudig om in absolute zin iets te zeggen over de voor- of achteruitgang van de soort in Noord-Holland en specifiek in onze omgeving. Wat wel blijkt is dat de Gierzwaluw, ondanks de korte periode waarin deze zich in het broedgebied bevindt, inventief is in het vinden van nieuwe nestgelegenheden.

Verder onderzoek?

Aandacht voor de Gierzwaluw blijft belangrijk, mede door het Bouwbesluit 2017, waarin wettelijk is vastgelegd dat woningen geïsoleerd moeten worden.

In het onderzoeksrapport stelt de opsteller daarom dat het goed zou zijn om op een aantal locaties door te tellen. Zo kan er meer duidelijkheid komen over aantalsontwikkelingen. Daarnaast zou het goed zijn om meer aandacht te besteden aan kolonisatie van nieuwere (naoorlogse) wijken.

In onze regio is in 2017 doorgeteld in Velsbroek en in het Garenkokerskwartier. Bezien wordt of het aantal telllocaties verder kan worden uitgebreid met zowel oude als nieuwe plekken. Dit hangt af van het enthousiasme van (nieuwe) tellers.

Nesten van gierzwaluwen zijn wettelijk beschermd (art. 3.3 Wet natuurbescherming), ook buiten het broedseizoen. Dit betekent dat nesten niet mogen worden verwijderd en dat de toegang tot de nesten niet mag worden afgesloten. Voor het verwijderen van een nest dient een ontheffing te worden aangevraagd. Onder voorwaarden (het bieden van vervangende nestgelegenheid) kan een ontheffing worden afgegeven.

Het is voor gemeenten, maar ook voor natuurorganisaties, dan ook van belang de nestlocaties goed in beeld te krijgen. Ook hieraan wordt in de gierzwaluwwerkgroep aandacht besteed.

Meedoen?

Wilt u eens meedoen met gierzwaluwtellingen, het zoeken van nestplaatsen of met andere gierzwaluwactiviteiten, meld je dan aan bij mij via mhin@planet.nl

Tellers

Aan dit onderzoek werkten mee: Elles Bertholee, Nico de Bont, Hans-Peter Breeuwsma, Emmy Bulten, Rob Granberg, Marianne Grent, Els Groen-Smeenk, Maggie van Ham, Piet Kok, Rein Niermeijer, Hans Olsthoorn, Peter Pennock, Erwin Robbertz, Jos Slenter, Thea Smeenk, Barbara Tanner, Huub Veerkamp, Marco van Wieringen, Hans Willemsen, Marianne Zijdeveld en Martin Hin.

Dank aan degenen die mij nuttige tips gaven voor het verbeteren en aanvullen van het verslag!

■ *Martin Hin, namens de gierzwaluwwerkgroep.*

GIERZWALUW Foto: René van Rossum